

«Περιβαλλοντική Εκπαίδευση και οικονομική κρίση: μια σχέση μίσους;»

Ευαγγελία Παπαθανασίου

Συντονίστρια Εκπαίδευσης για την Αειφορία

1^ο ΠΕ.Κ.Ε.Σ. Κεντρικής Μακεδονίας

Περιβαλλοντική Εκπαίδευση

- Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση είναι μια πολυδύναμη και πολυδιάστατη διαδικασία (Φλογαΐτη, 2006)
- Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση γεννήθηκε από την αναγκαιότητα να αντιμετωπιστεί η οικολογική κρίση (Φλογαΐτη, 2006)

Π.Ε. είναι μια εκπαιδευτική προσέγγιση
ικανή να **διαμορφώσει συνειδητούς πολίτες**
με γνώσεις και επίγνωση των σχέσεων που
τους συνδέουν με το φυσικό και
ανθρωπογενές περιβάλλον, έτοιμους να
προτείνουν λύσεις και να συμμετέχουν στην
λήψη και την εκτέλεση των αποφάσεων.
Παρέχει τη **δυνατότητα απόκτησης**
γνώσεων, αξιών και στάσεων που
χρειάζονται για να προστατευτεί το
περιβάλλον και να δημιουργηθούν νέα
πρότυπα συμπεριφοράς ατόμων, ομάδων και
κοινωνιών απέναντι σ' αυτό.
(UNESCO, 1977)

Οι τρεις διαστάσεις της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης

1. Η εκπαίδευση γύρω από το περιβάλλον: έχει σκοπό τη συγκέντρωση γνώσεων σχετικών με το περιβάλλον.
2. Η εκπαίδευση από και μέσα στο περιβάλλον: ως περιβάλλον θεωρείται το μέσο για την κατάκτηση της γνώσης και της ψυχολογικής και συναισθηματικής ωρίμανσης του ατόμου.
3. Η εκπαίδευση για το περιβάλλον: προσδίδει κοινωνικό και πολιτικό βάθος στην Π. Ε. και βαρύτητα στην έννοια του πολίτη και της ευθύνης που φέρει για την ποιότητα του περιβάλλοντος και την ποιότητα ζωής.

(Φλογαΐτη, Μέρτζιου, 1995)

Στόχοι της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης

Στη Διάσκεψη της Τιφλίδας (UNESCO 1977) η ΠΕ προσδιορίζεται ως μια εκπαιδευτική διαδικασία που έχει ως βασικό σκοπό να βοηθήσει το άτομο (τον πολίτη και τον μαθητή) να κατανοήσει το περιβάλλον και να ευαισθητοποιηθεί γύρω από αυτό, με άξονα τους παρακάτω στόχους:

- Γνωστικοί Στόχοι
- Στόχοι Συνειδητοποίησης
- Στόχοι Στάσεων και Αξιών
- Στόχοι Συμμετοχής
- Στόχοι ανάπτυξης Δεξιοτήτων

Η πορεία της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης

- ▶ Η Π.Ε. αναδύθηκε ως διακριτό πεδίο μάθησης στις δεκαετίες του 1960 και του 1970 στο πλαίσιο του τότε περιβαλλοντικού κινήματος για να συγκροτηθεί στη συνέχεια σε ένα διεπιστημονικό πεδίο μάθησης με διακριτή στοχοθέτηση και μεθοδολογία, αναγνωρισμένο μάλιστα από την Unesco.

Στην Ελλάδα θεσμοθετήθηκε επίσημα το 1990 σε εθελοντική βάση, δηλαδή ως προαιρετικό πεδίο διδασκαλίας στο σχολείο.

Νόμος 1892/ 1990: επίσημη εισαγωγή της ΠΕ στο ελληνικό Α.Π. Β/θμια

Α/θμια (Ν. 1964/1991)

Το πρώτο Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης ιδρύθηκε το 1993 στην Κλειτορία της Πελοποννήσου. Στη συνέχεια ιδρύθηκαν συνολικά 64 Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης σε όλες τις Περιφέρειες της Ελλάδας.

Οικονομική κρίση

- Οικονομική κρίση είναι το φαινόμενο κατά το οποίο μια οικονομία χαρακτηρίζεται από μια διαρκή και αισθητή μείωση της οικονομικής της δραστηριότητας. Όταν λέμε οικονομική δραστηριότητα αναφερόμαστε σε όλα τα μακροοικονομικά μεγέθη της οικονομίας, όπως η απασχόληση, το εθνικό προϊόν, οι τιμές, οι επενδύσεις κ.λπ. Ο βασικότερος δείκτης οικονομικής δραστηριότητας είναι οι επενδύσεις, οι οποίες, όταν αυξομειώνονται, συμπαρασύρουν μαζί τους και όλα τα υπόλοιπα οικονομικά μεγέθη (Κουφάρης, 2010).
- Η οικονομική κρίση προκαλεί δραματικές επιπτώσεις στην κοινωνική ζωή, δεδομένου ότι η μείωση ή και η απουσία εισοδήματος προκαλεί απώλειες στην ευημερία και ωθεί μεγάλα τμήματα του πληθυσμού στη φτώχεια.

Αποτελέσματα της οικονομική κρίσης

- Για πρώτη φορά η Ελλάδα βρίσκεται στη δίνη μιας διεθνούς οικονομικής κρίσης. Διανύουμε μια δύσκολη εποχή. Η διεθνής κοινότητα αντιμετωπίζει σήμερα την πιο μεγάλη οικονομική κρίση της μεταπολεμικής περιόδου.
- Ο πληθωρισμός της ευρωζώνης υπερδιπλασιάστηκε.
- Η ακρίβεια εξελίχθηκε σε μείζον κοινωνικό πρόβλημα για όλες τις χώρες.
- Η ανεργία απειλεί σοβαρά τις κοινωνίες.
- Οι ρυθμοί ανάπτυξης της Ε.Ε. έπεσαν στο μισό. Η χρηματοοικονομική κρίση έφτασε στην καρδιά της Ευρώπης και χρηματοοικονομικοί οργανισμοί κλονίζονται (Κουφάρης, 2010)

Συνέπειες της οικονομικής κρίσης στην καθημερινότητα

- Άλλαξαν οι συνήθειές μας, άλλαξαν οι προτεραιότητές μας και δυστυχώς σε κάποιους συνανθρώπους μας αυτό έγινε με βίαιο και τραγικό τρόπο.
- Το νέο οικονομικό περιβάλλον έγινε η αιτία να αλλάξουν προς το καλύτερο καταναλωτικές συμπεριφορές.
- Οι χώρες που έχουν πληγεί από την οικονομική κρίση έχουν υιοθετήσει μια πιο προσεκτική προσέγγιση στην διαδικασία των αγορών
- Το 23% των ερωτωμένων Ελλήνων συμφώνησε ότι «η κρίση τους ενθάρρυνε να αγοράσουν περισσότερα προϊόντα φιλικά προς το περιβάλλον καθώς αυτό ίσως αποτελεί ένα μέρος της λύσης για την οικοδόμηση μιας ισχυρότερης οικονομίας σε βάθος χρόνου».

Οικονομική κρίση και περιβαλλοντική πολιτική

- Στην προσπάθεια προώθησης των επενδύσεων καταργούνται απαγορεύσεις και περιορισμοί που είχαν θεσπιστεί για περιβαλλοντικούς σκοπούς και παράλληλα διευρύνονται οι δυνατότητες εκμετάλλευσης φυσικών πόρων.
- «Σε περιόδους κρίσης εξασθενεί η εφαρμογή όλων των περιβαλλοντικών νομοθεσιών με αποτέλεσμα παρά το γεγονός ότι υπάρχουν να μην εφαρμόζονται. Όλοι οι ελεγκτικοί μηχανισμοί υποβαθμίζονται. Οι βιομηχανίες δεν ελέγχονται σωστά με αποτέλεσμα να υπάρχει ρύπανση στα υδάτινα οικοσυστήματα. Οι Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας δεν αποτελούν προτεραιότητα. Δίνεται έδαφος σε κερδοσκοπικές καταστάσεις σε οτιδήποτε έχει σχέση με το περιβάλλον.» (Χρήστος Βλάχος, καθηγητής και Πρόεδρο του Τμ. Δασολογίας και Φυσικού Περιβάλλοντος του Α.Π.Θ.)

➤ Σύμφωνα με την WWF «Από τον Μάιο του 2010, όταν εγκρίθηκε το πρώτο πακέτο διάσωσης για την Ελλάδα, η κρίση έχει εξαπλωθεί σε μεγάλα τμήματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αν και οι αιτίες και οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης διαφέρουν μεταξύ των χωρών, η συνταγή είναι ομοιόμορφη: λιτότητα και περικοπές του προϋπολογισμού, περιβαλλοντική απορρύθμιση, συρρίκνωση του τομέα της δημόσιας διοίκησης που ασχολείται με το περιβάλλον, πιέσεις στους μισθούς και το βιοτικό επίπεδο. Μεγαλύτερη έκπληξη, ωστόσο, αποτελεί η απροθυμία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να τηρήσει τη δική της περιβαλλοντική νομοθεσία.»

Οικονομική κρίση και Περιβαλλοντική Εκπαίδευση

Μειώθηκε ο αριθμός του συνολικού αριθμού Υπευθύνων Π.Ε. στη χώρα με την κατάργησή τους σε όλους τους νομούς (συγχώνευση τριών υπευθύνων Αγωγής Υγείας, Π.Ε. και Πολιτιστικών Θεμάτων σε έναν υπεύθυνο Σχολικών Δραστηριοτήτων ανά νομό), εκτός των μεγάλων διευθύνσεων στους νομούς Αττικής, Θεσσαλονίκης και Αχαΐας (με μείωση σε ένα των υπευθύνων ανά διεύθυνση).

Καταργήθηκαν:

1. Η μηνιαία αποζημίωση των Υπευθύνων
2. Τα έξοδα μετακίνησης για επισκέψεις σε σχολικές μονάδες των Υπευθύνων
3. Η χρηματοδότηση των προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης των σχολείων
4. Οι υπερωρίες των εκπαιδευτικών που αναλαμβάνουν πρόγραμμα Π.Ε.
5. Οποιασδήποτε μορφής χρηματοδότηση στα Γραφεία Π.Ε.

Στα Περιβαλλοντικά Κέντρα:

1. Σταμάτησε η χρηματοδότηση των Κέντρων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης από τον κρατικό προϋπολογισμό.
2. Μειώθηκαν δραστικά τα ευρωπαϊκά κονδύλια που κατευθύνονται στα Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης.
3. Έκλεισε το ένα τρίτο των 64 Κέντρων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης που λειτουργούσαν μέχρι τότε στη χώρα. Ξανάνοιξαν 10 από τα συνολικά 24 Κέντρα που έκλεισαν το 2010.
4. Μειώθηκε ο αριθμός των εκπαιδευτικών που υπηρετούν στα Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης. Ως το 2010 υπηρετούσαν 5 έως 9 εκπαιδευτικοί σε κάθε ΚΠΕ (ανάλογα με την παλαιότητα και τα προγράμματα του Κέντρου). Τώρα, δεν είναι πάνω από 5 εκπαιδευτικοί.
5. Μειώθηκαν οι μισθοί των εκπαιδευτικών που υπηρετούν στα ΚΠΕ.

Προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στα σχολεία

Η ποιότητα και η αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων Π.Ε. εξαρτάται από πολλούς παράγοντες:

1. το είδος της σχολικής μονάδας
2. την ηλικία και τη διαθεσιμότητα των μαθητών (στη Δ.Ε.)
3. την εμπειρία και την επιμόρφωση των συμμετεχόντων εκπαιδευτικών στην Π.Ε. (Σπυροπούλου 2001)
4. το κίνητρο και τη διάθεση του υπεύθυνου εκπαιδευτικού.
5. τον ρόλο των υπευθύνων Π.Ε. (Δημοπούλου 2005) και
6. των Κέντρων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (Κ.Π.Ε.)
(Α. Δαρδιώτη, 2014)

Έρευνα της Σπυροπούλου (2001): επιπλέον κίνητρα που παροτρύνουν τους εκπαιδευτικούς στην ανάληψη και την υλοποίηση προγραμμάτων Π.Ε.:

1. η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών και η στήριξή τους από τους αρμό-διους φορείς
2. οι οικονομικές απολαβές
3. η αναγκαιότητα συμπλήρωσης ωραρίου (στη Δ.Ε.)

Στην ίδια έρευνα καταγράφονται και οι λόγοι που λειτουργούν αποτρεπτικά:

1. η υλοποίησή τους εκτός ωρών διδασκαλίας (για τη Δ.Ε.)
2. αλλά και η έλλειψη συστηματικής επιμόρφωσης
3. εμπόδια και οι περιορισμοί που αντιμετωπίζουν είτε από συναδέλφους τους είτε από τη διεύθυνση της σχολικής μονάδας.

Προγράμματα Π.Ε. στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

- 2011- 2012 μικρή μείωση
- 2012- 2013 αύξηση (πιθανώς φόβος για αξιολόγηση)
- 2013- 2014 σημαντική αύξηση (η αύξηση του ωραρίου των εκπ/κών κατά δύο ώρες σημαντικό κίνητρο ανάληψης προγραμμάτων Π.Ε.)

(Α. Δαρδιώτη, 2014)

► Πολλοί παράγοντες επηρεάζουν την αυξομείωση του αριθμού των προγραμμάτων Π.Ε. που εκπνοούνται στα σχολεία κατά τη διάρκεια μιας σχολικής χρονιάς

► Δεν μπορούμε να εξάγουμε αντικειμενικά συμπεράσματα

► Η οικονομική κρίση έχει επηρεάσει την ποιότητα των προγραμμάτων.

► Όσο αφορά την αγορά υλικών και τον αριθμό των επισκέψεων: επιβαρύνεται ο οικογενειακός προϋπολογισμός

Υπάρχει ελπίδα;

- Η απάντηση έρχεται από την ίδια τη φύση της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης: τη βιωματική μάθηση
- Η θεωρία της βιωματικής μάθησης δίνει έμφαση στον σημαντικό ρόλο που παίζει η εμπειρία στη διαδικασία της μάθησης, καθώς και στους δεσμούς μεταξύ της σχολικής τάξης, της καθημερινότητας και της κοινωνικής πραγματικότητας.
- **Dewey**: κάθε γνήσια μορφή εκπαίδευσης γεννιέται μέσα από την εμπειρία
- **Lewin**: δυναμική των ομάδων
έρευνα - δράση
- **Piaget**: η βιωματική μάθηση ως διαδικασία αλληλεπίδρασης προσώπου και περιβάλλοντος.

(Μαρίνα Δεδούλη, περ. «Επιθεώρηση εκπαιδευτικών θεμάτων» τ. 6, 2001)

- Μέσα από τη βιωματική εκπαίδευση δημιουργείται μια δημοκρατική πολιτική κουλτούρα με κύρια χαρακτηριστικά την αυτενέργεια, τον σεβασμό των διαφορετικών απόψεων και την κριτική σκέψη (Γεωργόπουλος, 2014)
- «Η προβληματίζουσα εκπαίδευση συνεπάγεται μια κίνηση για αλλαγή και μάλιστα στο κοινωνικό πεδίο, μετασχηματίζοντας τους ανθρώπους από υπόδουλους σε αυτεξούσιους» (Π.Φρέιρε, 1977)
- Είναι σημαντικό η δράση να είναι αναπόσπαστο μέρος της κουλτούρας του σχολείου. (Π. Παπαδοπούλου, 2013)

Εργαλεία της βιωματικής μάθησης

- Μέθοδος project
- Outdoor education
- Εργασία σε ομάδες- ομαδοσυνεργατική
- Παιχνίδι
- Παιχνίδι ρόλων

Εκπαίδευση για την αειφορία

- ▶ η Εκπαίδευση για το Περιβάλλον και την Αειφορία είναι μια μορφή εκπαίδευσης που καλλιεργεί την κριτική συμμετοχή και την ανάληψη προσωπικής ευθύνης για αποφάσεις και πράξεις αλληλένδετες με το περιβάλλον σε όλες του τις διαστάσεις - φυσικό, οικονομικό, κοινωνικό, πολιτισμικό (Fein1993, Huckle, 1996).
- ▶ Εκπαίδευση για την Αειφορία, αποτελεί μετεξέλιξη της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης ως *«διαδικασίας διαμόρφωσης ενός παγκόσμιου πληθυσμού που να είναι ενήμερος και να ενδιαφέρεται για το περιβάλλον και τα προβλήματα του και να έχει τη γνώση, τις δεξιότητες, τις στάσεις και τη διάθεση να εργάζεται ατομικά και συλλογικά, για την επίλυση τρεχόντων περιβαλλοντικών προβλημάτων και την πρόληψη νέων»* (UNESCO, 1997),

Ο εκπαιδευτικός: δάσκαλος- εμπυχωτής

- Η Π.Ε. στην Ελλάδα: μια εναλλακτική και ριζοσπαστική μορφή εκπαιδευτικής παρέμβασης, με νεωτεριστικά χαρακτηριστικά (δουλειά σε ομάδες, έξοδοι από το σχολείο, εθελοντισμός κτλ) που στόχευε περισσότερο στην αλλαγή του παραδοσιακού σχολείου και λιγότερο στη διαμόρφωση περιβαλλοντικής ευαισθησίας των παιδιών. (Γεωργόπουλος, 2014)
- Χαρακτηριστικά του εκπαιδευτικού: γνησιότητα, αποδοχή άνευ όρων, ενσυναίσθηση. Σημαντικός παράγοντας για τη μετάδοση της μάθησης η σχέση ανάμεσα στον εμπυχωτή και το άτομο που μαθαίνει. (Rogers, 1967)

Παρά την κρίση:

Δημιουργία μιας κουλτούρας περιβαλλοντικής συνείδησης όλων των εμπλεκόμενων στο σχολείο

Γίνεται!!

Ευχαριστώ για την
προσοχή σας!